

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 378.001+161.225

Юлія Горщенко

ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-ЕСТЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються особливості процесу формування оцінно-естетичних суджень студентів на етапі їхньої професійної підготовки. Визначається, що передумовою становлення компетентних оцінно-естетичних суджень у майбутнього вчителя початкової школи виступає досягнення ним високого рівня естетичної культури в процесі спеціально організованої виховної роботи у вишій та педагогічно скерованій самоосвіти студента. Формуванню оцінно-естетичних суджень передують також такі чинники, як удосконалення виховної роботи куратора у вищій школі; активізація діяльності культурно-просвітницьких установ; видання спеціалізованої навчально-методичної та науково-популярної літератури.

Ключові слова: оцінно-естетичні судження, професійна підготовка, естетична культура, самоосвіта, майбутні вчителі початкової школи, мистецтво.

Вища професійна освіта, як будь-який соціальний інститут, у своєму розвитку відображає проблеми українського суспільства в цілому. В сучасних умовах основним завданням викладання в вишій постає не лише підготовка майбутнього фахівця, який володіє сумою знань, умінь, навичок здійснення професійної діяльності, а й, передусім формування творчої, ініціативної особистості.

Задача освіти не стільки озброїти студентів знаннями, практичними навичками, скільки розкрити їхній особистісний ресурс (допомогти знайти себе, власний творчий потенціал), виховати грамотних і соціально активних громадян, внутрішньо готових до безперервного підвищення освітнього рівня. Саме особистісні якості в поєднанні з професійними, у найбільшій мірі необхідні для фахівця XXI століття.

Студенти сьогодення – це майбутні керівники виробництва, співробітники різних установ, це завтрашні вихователі молодого покоління, творці нових культурних цінностей. Специфіка основної діяльності студентської молоді, мета якої визначається соціальними функціями її в майбутньому, вирішальним чином впливає на характер її ставлення до естетичної культури суспільства, вміння аналізувати твори

мистецтва, формулювати компетентні оцінно-естетичні судження.

Дана проблема досліджувалася в роботах: філософів (М. Бердяєва, І. Зязюна, М. Когана, О. Лосєва та ін.); педагогів (Л. Масол, О. Мелік-Пашаєва, Н. Миропольської, Г. Шевченко та ін.); мистецтвознавців (В. Громова, А. Канцедікас, Т. Кузнецової, А. Салтикова та ін.).

Аналіз наукової літератури показав, що вчені досліджували різні аспекти проблеми формування оцінно-естетичних суджень особистості. Водночас вивченню актуального питання щодо формування у майбутніх учителів початкової ланки оцінно-естетичних суджень засобами мистецтва не приділено достатньої уваги.

Таким чином метою статті є визначення ключових аспектів формування оцінно-естетичних суджень майбутніх вчителів початкової школи в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Залучення людини до мистецтва й естетичної культури суспільства спричиняє суттєвий вплив на її моральність й естетичну культуру, її вміння оцінювати прекрасне, висловлювати певні оцінно-естетичні судження. А особистість, яка вміє сприймати й аналізувати прекрасне, закономірно оточує себе прекрасним. Не виключено, що таке філософське розуміння феномену чудового виявляється в різних аспектах життєвої творчості індивіда: у взаєминах з оточуючими його людьми (колегами, друзями, рідними і близькими), у зацікавленості проявляти творчі здібності в побуті і на роботі, у подоланні негативних явищ в житті тощо. Огюст Роден говорив, що світ буде щасливий тільки тоді, коли у кожної людини буде душа художника [7]. Ця думка актуальна і сьогодні у зв'язку з тим, що естетична культура суб'єкта віддзеркалюється на організації його людських почуттів, духовному рості, особливостях корекції власної поведінки.

Формування естетичної культури – це процес цілеспрямованого розвитку здатності особистості до сприйняття, розуміння та оцінювання чудового в мистецтві і дійсності.

До основних шляхів естетичного виховання та формування оцінно-естетичних суджень у студентів має сенс віднести: залучення молодих людей до сприйняття та оцінювання творів мистецтва в академічному процесі; організація різних напрямків виховної роботи зі студентами в умовах вищого педагогічного навчального закладу; активна участь майбутніх фахівців у роботі художніх гуртків, студій, що організовані у вищій школі.

Доведено (М. Овсянніковата ін.), що процес естетичного виховання студентів нерозривно пов'язаний з іншими напрямками роботи вищої школи. Зокрема йдеться про формування світогляду і морального обличчя молодих людей навчанням, трудовою та суспільно-політичною практикою. У цьому сенсі використання різних засобів естетичного виховання (передусім мистецтва) дозволяє досягти загальну мету виховання молодих

людей – всебічний і гармонійний розвиток особистості [3].

Із становленням естетичних потреб, поглядів й ідеалів студентів істотно пов'язані вплив засобів масової комунікації та культурно-просвітницьких заходів, ініційованих у різних організаціях.

Важливу роль у формуванні естетичної культури студента відіграє й естетизація професійної діяльності куратора в студентській групі. Відомо, що діяльність куратора підпорядкована загальним цілям навчання, виховання та розвитку особистості студента і студентської групи. Зокрема, до важливих завдань виховної роботи куратора відносяться:

- вивчення особистості студента, його потреб, інтересів з метою надання допомоги у саморозвитку і самовизначенні;
- створення гуманістичної атмосфери в студентському колективі як умови морального розвитку студентів;
- допомога у розвитку мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової та професійної сфер особистості студента;
- організація виховного середовища;
- розвиток моральних, трудових, патріотичних якостей особистості студента згідно із професійними вимогами до майбутнього фахівця.

Виховна робота куратора має бути організована у такий спосіб, щоб здійснити основні виховні завдання, як у навчальний, так і в позааудиторний час. Наприклад, у позааудиторний час ці завдання реалізуються при проведенні різних заходів, спрямованих на адаптацію майбутніх фахівців до нових для них соціально-культурних умов студентського життя. Студенти знайомляться з факультетом, університетом, з культурою міста. Зокрема, майбутні вчителі початкової школи Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського беруть участь у таких заходах, як «Посвята в студенти», «КВК», «День працівника освіти», «День студента», «Новорічний вечір», «Міжнародний жіночий день» тощо. На таких традиційних святах, як «День Китаю», «День незалежності», «Українські вечорниці», студенти знайомляться один з одним, ширше представляють культуру свого народу та народів, що проживають в Україні. Майбутні педагоги з різних факультетів беруть участь у вокальних, хорових, хореографічних студіях, в оркестрі народних інструментів, якими керують професіонали.

Широко відзначаються у вищій школі й національні свята, до яких готується спеціальна концертна програма. Кожному студенту надається можливість реалізувати себе в громадській сфері, розвивати творчі здібності та долучитися до будь-якого виду мистецтва.

Прекрасні традиції, що формуються в Південноукраїнському національному педагогічному університеті викладачами і вихованцями в складних сучасних умовах, мають на меті розкривати молоді духовні цінності, збагатити їх духовно і підняти рівень їхньої естетичної культури.

Це дає змогу оптимізувати процес формування у майбутніх фахівців компетентних оцінних суджень естетичної спрямованості.

Як було відзначено вище, формування естетичної культури студентів не обмежується рамками їхньої діяльності в стінах вишу. Цей процес поширюється на ознайомлення майбутніх фахівців із культурним життям міста. Студенти разом із кураторами відвідують театри, музеї, виставки, концерти тощо.

Не менш важливим аспектом у діяльності викладачів і кураторів вищої школи виступає стимулювання активності студентів, оскільки особистість розвивається повноцінно лише у процесі їхньої самоосвіти. Потреба студентів у самовдосконаленні, його ефективність значною мірою обумовлюється успішною підготовчою, виховною роботою в процесі навчальних і позааудиторних занять ще з першого курсу. Тільки такий підхід створює безперервність процесу переходу від навчання до самоосвіти.

Саме естетичне самовиховання в позааудиторний час грає велику роль у розвитку особистості студента, формуванні у нього вміння аналізувати прекрасне, висловлювати оцінно-естетичні судження. На цьому етапі майбутніх фахівців відбувається значне поглиблення та розширення естетичних знань, удосконалюються естетичні смаки.

З метою залучення студентів до самоосвітнього процесу, у тому числі й естетичної самоосвіти, визначальним постає розвиток у них пізнавальних потреб та інтересів, вольових зусиль та самоорганізації у позааудиторний час. Значущим на цьому етапі виступає й підвищення сприйнятливості особистості до морально-естетичного впливу мистецтва, що, у свою чергу, сприяє формуванню високого художнього смаку.

Підкреслимо, що переважна більшість студентів налаштована на підвищення свого рівня орієнтації в області музичного, танцювального, театрального, художнього мистецтва. Але задоволенню цієї потреби найчастіше заважає неорганізованість молодих людей, невміння ними планувати та раціонально використовувати вільний час. Також слід звернути увагу і на те, що в умовах освітніх закладів ще не в повній мірі надається прицільна увага естетичній самоосвіті у розвитку духовної культури молоді. Це віддзеркалюється на невмінні ними самостійно організувати самоосвітню діяльність в естетичній сфері.

Між тим, існують реальні можливості для масової естетичної самоосвіти студентів у вищій школі. Виявлення цих можливостей здійснюється на основі визначення рівня розвитку та інформованості сучасної молоді.

Природне прагнення майбутніх вчителів до музики та необмежені в наш час можливості спілкування з нею дозволяють широко використовувати її в системі естетичного виховання.

Ідеться про забезпечення широкого доступу студентів до придбання

відео-аудіо матеріалів, прослуховування та перегляду музичних, театральних, художніх теле і радіопередач. Наприклад, потреба до слухання змістовної музики (зокрема, естрадної, симфонічної й оперної) пробуджується через створення умов для систематичного слухання майбутніми фахівцями такої музики та формування у них уміння слухати таку музику.

У силу специфіки будь-якого мистецтва, як різновиду художнього пізнання, готовність суб'єкта до естетичної самоосвіти передбачає наявність у студентів сформованої системи знань у даній області. На їх основі може здійснюватися самостійна пізнавальна діяльність; стимулювання потреб в естетичній самоосвіті; зміцнення вмінь самостійно оволодівати естетичними знаннями з різних джерел, а також здатність до їх практичного застосування, використання їх для оцінки різних естетичних явищ; розширення оцінно-естетичних суджень у майбутніх учителів початкової школи.

Визначальною умовою звернення студентів до естетичного самовдосконалення в більшості випадків є пробуджений інтерес до естетичних явищ. Такий інтерес виникає внаслідок наявності у майбутніх фахівців бажання спілкуватися зі світом мистецтва під час дозвілля. Наприклад, інтерес до музики спонукає студентів до різних видів музичної діяльності, постає найважливішим стимулом для музичної самоосвіти.

Оволодіння в доступному обсязі найбільшими скарбами музичного, художнього, театрального мистецтва поглиблює і сприяє полегшенню розуміння й інших областей мистецтва. У свою чергу, допитливість і сприйнятливність до різних видів мистецтва сприяє і поглиблює інтерес до певного його виду.

Відповідно, з метою підвищення естетичної культури студентів, покращення їх орієнтації в мистецькому просторі, формування оцінно-естетичних суджень, майбутніх фахівців необхідно забезпечувати різноманітною науково-популярною літературою в області різних мистецтв. Важливою постає й організація зустрічей молоді з відомими митцями та спільний перегляд змістовних передач. Такі передачі переважно націлені на пробудження у студентів потреби слухати прекрасну музику, дивитися змістовні кінофільми, які орієнтовані на виховання в молоді почуття прекрасного, спонукають їх до моральних вчинків, покращення процесу сприйняття та розуміння робіт відомих художників, які допоможуть їм долучитися до скарбів світової та вітчизняної спадщини. Також актуалізується значення передач про сучасних, молодих обдарованих музикантів, художників, акторів та ін., а також змістовних передач, що відображають повчальний досвід залучення студентів до мистецтва, який би допомагав майбутнім учителям орієнтуватися в мистецтві, висловлювати свої судження в даному аспекті.

Таким чином, треба відзначити, що успішному формуванню естетичної культури студентів, формуванню їхніх оцінно-естетичних

суджень передують такі чинники, як удосконалення виховної роботи куратора у ВНЗ; активізація діяльності культурно-просвітницьких установ (театрів, концертних залів, бібліотек, будинків культури тощо); видання різноманітної навчально-методичної та науково-популярної літератури, що полегшує процес самоосвіти в області різних мистецтв, призначеної для читачів з різним рівнем орієнтації тощо.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування оцінно-естетичних суджень майбутніх вчителів початкової школи засобами мистецтв. Подальшого дослідження потребують: вивчення стану проблеми у практиці роботи вищих педагогічних навчальних закладів, розробка дослідно-експериментальної програми підготовки вчителя початкової школи до формування оцінно-естетичних суджень засобами мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бычков В. В. Эстетика / В. В. Бычков. – М. : Гардарики, 2004. – 556 с.
2. Эстетика : навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін. ; за ред. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер. – 2007. – 208 с.
3. Эстетичне виховання студентів : збірник статей / за ред. М. Ф. Овсяннікова. – М. : Висш. школа, 1980. – С. 248.
4. Каган М. С. Музыка у світі мистецтв / М. С. Каган. – Санкт-Петербург, 1996. – 232 с.
5. Кан-Калик В. А. Педагогическая деятельность как творческий процесс (Исследование субъективно-эмоциональной сферы творческого процесса педагога) / В. А. Кан-Калик. – Грозный : НИИ ВШ, 1977. – 64 с.
6. Кукушин В. С. Теорія і методика виховної роботи : навчальний посібник. – Ростов н/Д : видавничий центр «МарТ», 2002. – 320 с. – (Серія «Педагогічна освіта»).
7. Мукашева А. Б. Музичне самоосвіта зростаючої особистості – проблеми та перспективи // Пошук. – 1998. – № 6. – С. 142–145.
8. Слостенин В. А. Педагогіка / Слостенин В. А. та ін. – М. : Школа-прес, 2001.